

Advies 30 van de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (ARK) Hilversum, 18-04-2022

Betreft Uitgangspuntennotitie Herinrichting Kerkbrink, Hilversum, gepresenteerd door Marije Drost op 08-04-2022

Inleiding

Het initiatief tot herinrichting van de Kerkbrink komt voort uit de in maart 2015 besproken Centrumvisie Hilversum. Naast de eerder tot stand gekomen herinrichting van het Marktplaatsplein als stadsplein wordt nu aandacht gevraagd voor het obstakel-vrijmaken van de Kerkbrink als dorpsplein. De ambities uitgesproken in de Centrumvisie zijn nog altijd valide: het scheppen van plaatsgebonden identiteit door een hoogwaardige (groene) herinrichting, waarbij de focus ligt op beeldkwaliteit, bereikbaarheid, bescherming van erfgoed, sfeervolle beleefbaarheid en betrokkenheid van bewoners, ondernemers, OG-eigenaren en belangenorganisaties. Dat wil zeggen dat de ruimtelijke kwaliteit gezocht moet worden in de structuur en de functionaliteit in een afgewogen programmering.

In de uitgangspuntennotitie staan vier thema's centraal in het ontwerpproces: identiteit, levendigheid, interactie tussen functie en omgeving, duurzaamheid. Daarbij zijn zes uitgangspunten geformuleerd; de aanpak van knelpunten; het benutten van erfgoed; het benutten van mediastad; de relatie Grote Kerk, Museum, Passage, Bibliotheek; Vergroening en Duurzaam hergebruik van materiaal.

Advies

De aanwezigheid van een aantal beeldbepalende functies en de functionele aansluiting op de onmiddellijke omgeving vormt mentaal bij bewoners, gebruikers en passanten een bepaalde verwachting die als een schuivend paneel van tijd tot tijd in betekenis verandert. Naast de ruimtelijke componenten berust de beeldvorming ook sterk op het feitelijk gebruik en de dagelijkse communicatie.

Binnen een bepaalde periode zal de belevingswaarde van de Kerkbrink – afhankelijk van de veranderende omgevingsfactoren – een eigen dominante identiteit hebben. Het is een illusie om die identiteit voor decennia vast te leggen over dit gebied.

Maar de grondslag voor een eigen identiteit moet bij de herinrichting van de Kerkbrink toch gezocht worden in de historische ontwikkeling van deze ruimte. Overzie het cluster van stedenbouwkundige 'driehoeken' als het begin van Hilversum. Het zijn er feitelijk drie. Ze komen voort uit de zich splitsende loop- en karresporen, met de Kerkbrink als centrale ruimte. Deze oervorm is aan de hand van de plankaart gelukkig nog goed leesbaar. Koester die leesbaarheid. Dit blijft de tijdloze, universele waarde ten opzichte van voorbijgaande en modieuze vluchtigheid van de functionele invulling.

NB. Het werkdocument 'Omgevingsfoto gemeente Hilversum' blijkt ook in dit verband een sterk werkstuk dat een concreet beeld oproept van de ontstaansgeschiedenis en van de feitelijke fysieke leefomgeving.

De Kerkbrink is in samenhang met de directe omgeving gaandeweg in 200 jaar gegroeid van één boerderijlaag met kap naar 2 of 3 lagen met kap, tot plaatselijk naar 6 lagen. Het is daarbij van belang dat men zich bedient van een streefbeeld in plaats van een willekeurige en tijdelijke gedoogcultuur. Regie op ruimtegebruik blijft noodzakelijk. Verandering zijn niet te voorspellen maar wel te regisseren. Probeer onvermijdelijke verdichting te reguleren passend bij omgeving en ruimtelijke kwaliteit. Verdichting heeft in het verleden plaatsgevonden, zal zich ook nu voordoen en is ook in de toekomst te verwachten.

De aan de Kerkbrink gelegen instituties zijn in de loop van de tijd aan verandering onderhevig, van beslotenheid naar meer openbaarheid. De Kerk stelt zich steeds meer open voor profaan gebruik als aula en muziekzaal. Het museum in het oude Raadhuis is inmiddels niet alleen een bewaarplek maar vooral ook een plek waar een programma van culturele activiteiten (fotografie, video en nieuwe media) wordt aangeboden.

Zo zal de verhuizing van de Bibliotheek en de Volksuniversiteit naar de Kerkbrink aan het begin van de Passage sterk van karakter veranderen: nog meer drempelvrij, van boekuitleen naar ontmoetingsplek en (digitale) kennismarkt. Naast de opslag van antwoorden ontstaat er meer ruimte voor vragen. Daarnaast is het de bedoeling dat in maart 2024 - bij het 600-jarig bestaan van Hilversum - in de monumentale hal van het oude postkantoor op de Kerkbrink het Erfgoedhuis gevestigd wordt. Ook de historische Spykerpandjes - als vm. smidse voor de paardentram - doen als horeca mee aan de ontmoetingsmogelijkheden.

De Kerkbrink en omgeving wordt met deze nieuwe programmatische pijlers van media, cultureel erfgoed en horecaontmoeting functioneel naar verwachting versterkt.

Bij de vergroening in de strijd tegen de stedelijke hittestress is een belangrijke taak weggelegd voor de zgn. 'kerkebomen' (eiken, lindes en platanen) waarmee de ruimtelijke kwaliteit structureel versterkt kan worden ter ondersteuning van de aaneengesloten gevelrooilijnen van de aanliggende toevoerstraten. Er is o.i. geen ruimte voor groen als stoffering. De publieke ruimte zou daarmee zijn evocatieve waarde verliezen. ARK pleit voor eenvoud van inrichting door functioneel materiaalgebruik voor de bestrating: voor de routes steenachtig en voor de rustplekken gravel, schelpen of steenslag. Leegte moet de basis zijn. Pas op voor de tegenstelling rust-reuring: de rust van de Kerkbrink en omgeving tegenover de reuring van de Groest. Obstakels van media-uitingen, projecties en reclames kunnen de ruimtelijke kwaliteit sluiks aantasten.

ARK juicht het verwijderen van de muziektent toe ('functie elders'?).

Hoe belangrijk een fietsenstalling voor de bestemmingen aan de Kerkbrink ook zal zijn, vermeden moet worden dat die op een prominente plek in de openbare ruimte wordt ingericht. Op dit moment worden de 's Gravelandseweg-driehoek, de Kerkbrink-driehoek en de Museum Hilversum-driehoek brutaal geannexeerd door vervoermiddelen.

Als de busroute van de Kerkbrink verdwijnt juicht ARK dat ook zeker toe.

Al bij al is de herinrichting van de Kerkbrink een mooie opgave. De uitgangspuntennotitie is een goede aanzet tot nadere studie. Het vaststellen van een afgewogen programmering is een belangrijke strategische beslissing en zal een stevige organisatie vergen. Het beginsel van rust en ruimte moet voor de lange duur beschermd worden.

Grens het gebied duidelijk af tegen de Groest en de hardcore winkelstraat met zijn eigen

levendigheid. Tijdelijke evenementen vragen om een tijdelijke inrichting met mobiele podia. Het is verstandig daarop te anticiperen door ondergronds de nodige voorzieningen aan te brengen.

Wellicht kan de helling bij kerk gebruikt worden als oplopende buitentheater?

NB. Het is de moeite waard om te onderzoeken of het mogelijk zou zijn om - in een wederzijds goede deal met de eigenaar van het fitnesscentrum – deze functie die zich nu boven de toekomstige bibliotheek bevindt te verplaatsen naar de leegstaande verdieping aan de oostzijde (P&C), met als toegang de Koornstraat en met een nieuwe fietsenstalling in het KPN gebouw. Qua oppervlakte is deze ruimte ruil vergelijkbaar, zelfs iets groter dan nu in gebruik is.

Door deze verplaatsing ontstaat er ruimte voor uitbreiding van de bibliotheek op de eerste verdieping en is er een mogelijkheid daar meer daglicht te krijgen door vides te maken in de vloer in de begane grond en de eerste verdieping. In de fundering en constructie is rekening gehouden met een extra verdieping. De galerijen van de woningen aan de Herenstraat houden overigens voldoende afstand.

PS. Hans Ruijsenaars als aftredend ARK-lid heeft als architect en auteur van het merendeel van de bebouwing rond de Kerkbrink het verzoek om bij de herinrichting betrokken te blijven. Het is voor hem al zo'n drie decennia een dierbaar deel van Hilversum.

Overleg hierover heeft al plaatsgevonden via Stef van Breugel naar het drie-partijen-team (Museum Hilversum, de nieuwe Bibliotheek, Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid), met de Gooise Brink en de Gemeente.

[ARK: Fons Asselbergs, Hans Ruijsenaars, Stef Veldhuizen]